

ВАРЧУК

Оксана Анатоліївна
oksvarchuk@mail.ru

старший викладач кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
Одеський національний
політехнічний університет

УДК 658.5

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СТАДІЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ КОНТРОЛЮВАННЯ

FORMATION OF INNOVATION COSTS FOR INDUSTRIAL ENTERPRISES STAGES OF INNOVATIVE PROCESSES AND THEIR CONTROLPROCESS

У статті досліджено та визначено зміст інноваційних витрат промислових підприємств за стадіями інноваційного процесу. Надано тлумачення поняття «контролювання інноваційних витрат». Розглянуті основні етапи контролю та прийоми документального контролю інноваційних витрат промислових підприємств за стадіями інноваційного процесу.

В статье исследовано и определено содержание инновационных расходов промышленных предприятий по стадиям инновационного процесса. Представлено толкование понятия «контролирование инновационных расходов». Рассмотрены основные этапы контроля и приемы документального контроля инновационных расходов промышленных предприятий по стадиям инновационного процесса.

In the article investigated and determined the content of innovation costs of industrial enterprises by stages of the innovation process. Represent interpretation of the concept of "control process innovative costs." The main stages of the control and control of innovative techniques of documentary costs of industrial enterprises through the stages of the innovation process.

Ключові слова: інноваційні витрати, інноваційний процес, етапи, стадії, контролювання

Ключевые слова: инновационные расходы, инновационный процесс, этапы, стадии, контролирование

Keywords: innovation costs, innovation process, stages, control process

ВСТУП

В сучасних умовах політичної та економічної нестабільності запровадження інноваційної діяльності промисловими підприємствами дуже актуальне. Нові інноваційні продукти та технології дозволяють забезпечити та підвищити рівень конкурентоспроможності промислового підприємства та його продукції, тому слід ретельно слідкувати за витратами, що формуються під час впровадження інновацій. Також, слід пам'ятати про специфіку інноваційних витрат, яка «полягає в тому, що від їх розміру залежить конкурентоспроможність продукції, що виробляється, необхідний рівень рентабельності та прибутковості виробництва. У зв'язку з цим, слід шукати шляхи зниження витрат, розвивати нові форми і методи управління витратами на інновації» [1], саме тому, доцільно їх контролювати на кожній стадії інноваційного процесу.

Дослідженню інноваційних процесів підприємств [3-18], визначенню сутності та змісту інноваційних витрат [1, 19, 22], їх управлінню [1, 19] та контролю [2, 19-22] присвячено немало наукових праць. Однак, сьогодні і досі потребують узгодження структура інноваційного процесу та теоретичні основи контролювання інноваційних витрат.

Слід зазначити що існує відмінність між поняттями «контроль» та «контролювання». Автор цілком погоджується з думкою Мельник Т.Ю. [2], яка вважає, що «контроль перевіряє стан господарської системи в певний момент часу, а контролювання постійно супроводжує управлінську діяльність, тобто здійснюється паралельно з нею» [2], та може використовувати при цьому методичні прийоми контролю.

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Інноваційні процеси, їх етапи та стадії і досі остаються неузгодженими, як на теоретичному, так і на практичному рівні, це пов'язано з різноманітністю інновацій та специфікою їх впровадження, тому необхідне поглиблене дослідження формування інноваційних витрат на стадіях інноваційного процесу.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні формування та визначення змісту інноваційних витрат промислових підприємств за стадіями інноваційного процесу та їх контролювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних

видань, ресурси Internet, нормативні та законодавчі акти щодо формування інноваційних витрат та їх контролювання. При проведенні дослідження використано методи теоретичного аналізу, узагальнення, групування та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зазвичай створення інноваційної продукції займає тривалий час, тому комплекс дій які відбуваються на підприємстві за послідовними етапами та спрямовані

на створення інновації називають *інноваційним процесом*.

Узагальнюючи літературні джерела [3-18], визначені етапи інноваційного процесу (науковий, технічний, комерційний), які в свою чергу поділяються на стадії (фундаментальні та прикладні дослідження, дослідно-конструкторські, експериментальні та технологічні роботи (промислове виробництво) роботи, комерціалізацію інновації, дифузію інновації) (рис. 1).

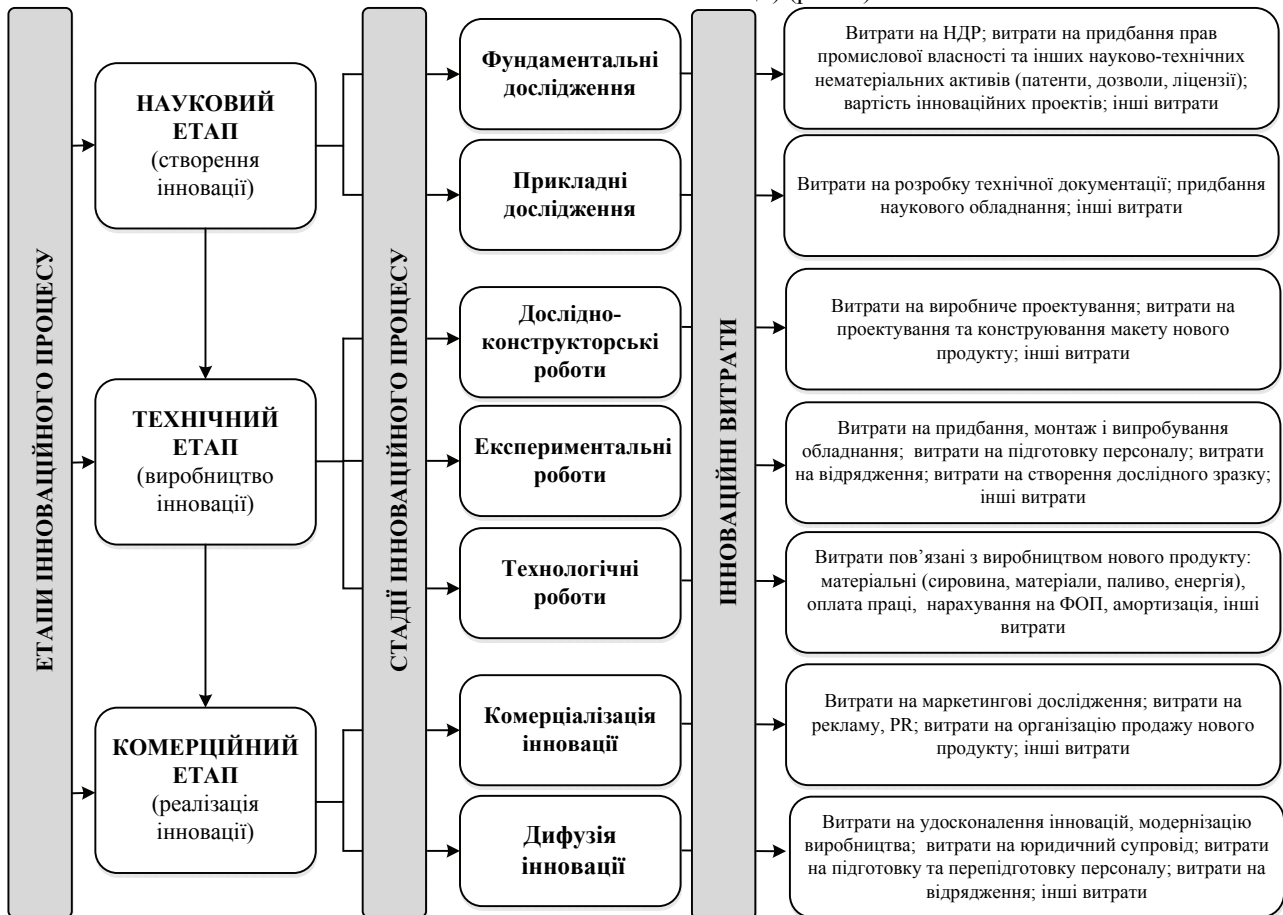


Рис. 1. Формування інноваційних витрат промислових підприємств за стадіями інноваційного процесу [розроблено автором на основі [3-18]]

Як бачимо з рис. 1, етапи та стадії пов'язані між собою, здійснюються у певній послідовності та складають повний інноваційний процес. Слід, зазначити, що інноваційний процес може бути «повним» або «не повним», це залежить від того, на якій стадії було розпочато впровадження інноваційна підприємстві.

На науковому етапі відбувається створення інновації. Цей етап включає в себе дві стадії:

- фундаментальні дослідження, тобто зародження ідеї інновації, обґрунтування необхідності інновації, оцінка ефективності інновації;

- прикладні дослідження – розробка способу виробництва, засобів механізації й автоматизації виробництва, систем і методів контролю за якістю нового продукту.

Кінцевим результатом наукового етапу може бути інноваційний проект, патенти, технічна документація тощо.

На технічному етапі, за наступними стадіями, здійснюється виробництво інновації, тобто макету, дослідного зразка та нового продукту:

- дослідно-конструкторські роботи включають технічне і робоче проектування, виготовлення макету нового продукту, коригування та доробка технологічної документації, розробка стандартів, технічних умов;

- експериментальні роботи – виготовлення та випробування дослідних зразків;

- технологічні роботи (промислове виробництво) це вже початкове серійне виробництво та масове виробництво інноваційного продукту.

Комерційний етап це реалізація інновації, її реклама, продаж ліцензій, надання консалтингових та інжинірингових послуг. Цей етап складається з двох стадій:

- комерціалізація інновації – дослідження ринків збуту, розробка маркетингових програм, організація

продажу нового продукту, оцінювання економічної ефективності;

–*дифузія інновації*– розповсюдження нового продукту, формування нових вимог до нового продукту, удосконалення інновацій, модернізація виробництва, обґрунтування доцільності продажу ліцензії на випуск нового продукту іншим підприємствам, юридичний супровід.

На кожній стадії інноваційного процесу формуються певні витрати, пов'язані зі створенням, виробництвом та реалізацією інноваційного продукту, тобто *інноваційні витрати*– це витрати, що виникають на всіх стадіях інноваційного процесу при здійсненні підприємством інноваційної діяльності, а саме: витрати на фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, дослідно-конструкторські роботи, на експериментальні роботи, на технологічні

роботи (промислове виробництво), комерціалізацію інновації, дифузію інновації (див. рис. 1).

Інноваційні витрати є базою для розрахунку ціни нового продукту, тому кожне підприємство прагне до їх оптимізації, що не можливо без їх контролювання.

Контролювання інноваційних витрат це – безперервний процес дослідження витрат, що виникають на кожній стадії інноваційного процесу з метою виявлення відхилень планових показників від нормативних та фактичних, помилок та порушень, що приводять до збитків та впливають на достовірність даних, а також розробка заходів щодо підвищення ефективності управлінських рішень.

Контролювання інноваційних витрат слід здійснювати на всіх стадіях інноваційного процесу (рис. 2).

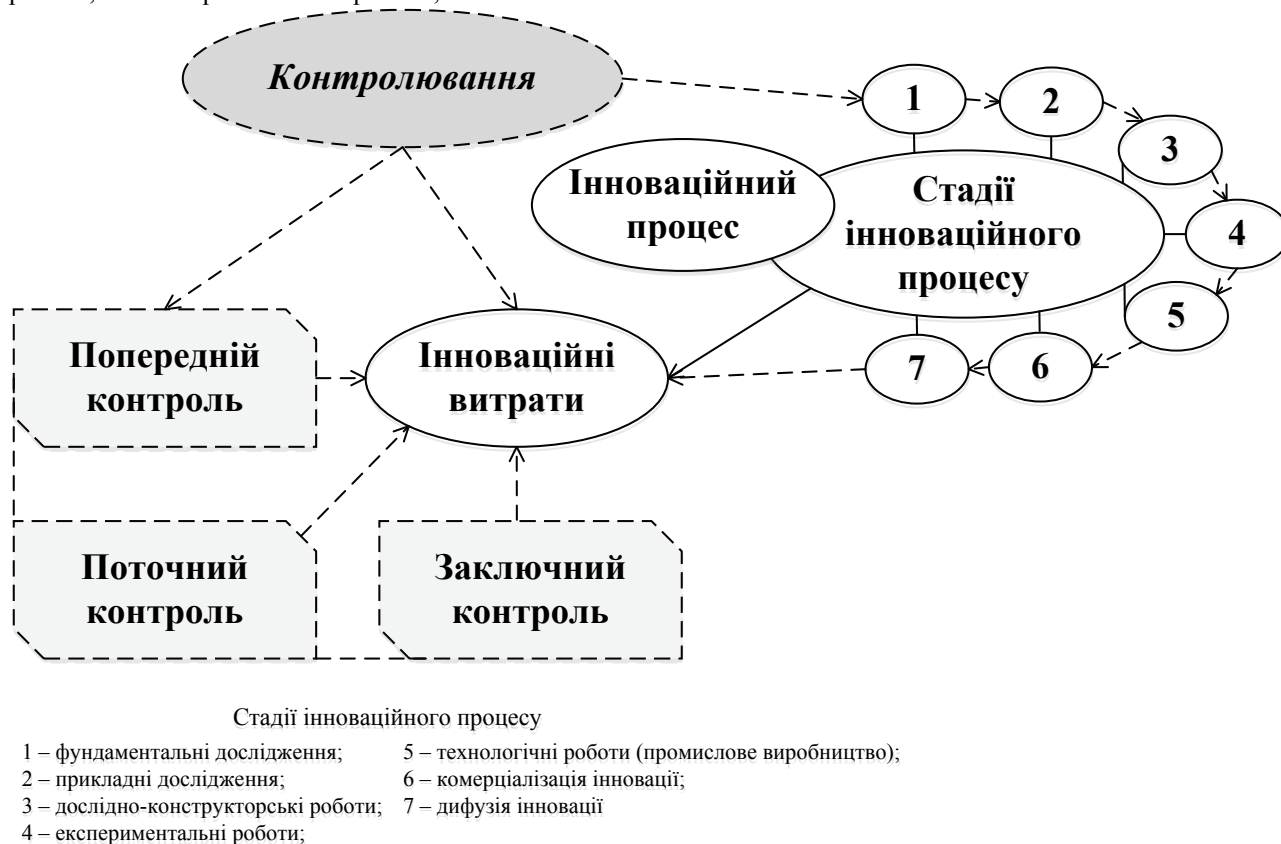


Рис. 2. Контролювання інноваційних витрат за стадіями інноваційного процесу [розроблено автором на основі [19-21]]

Контролювання інноваційних витрат передбачає три етапи їх контролю на кожній стадії інноваційного процесу: попередній, поточний (оперативний) та заключний.

На попередньому етапі здійснюється перевірка складу, структури, обсягів інноваційних витрат на кожній стадії інноваційного процесу на етапі їх планування.

На етапі поточного (оперативного) контролю перевіряється формування та накопичення інноваційних витрат на кожній стадії інноваційного процесу.

Заключний етап передбачає перевірку усіх фактично здійснених інноваційних витрат на кожній

стадії інноваційного процесу та їх порівняння з плановими.

На основі [21] визначено, що для контролювання інноваційних витрат на кожній стадії інноваційного процесу використовують прийоми документального контролю:

– арифметична перевірка – визначення правильності та нарахування та списання інноваційних витрат на фінансові результати;

– формальна перевірка – перевірка правильності оформлення первинних документів, на основі яких робились облікові записи;

– нормативно-правова перевірка – встановлення законності здійснення господарських операцій;

– взаємна перевірка – перевірка різних за характером документів, у яких знаходить своє відображення одна й та сама операція, на предмет їх достовірності й відповідності;

– експертна перевірка – виявлення фактів підробок та дописування в первинних документах, які підтверджують понесення інноваційних витрат.

Ефективне контролювання інноваційних витрат неможливе без їх своєчасного, повного та достовірного бухгалтерського обліку. На жаль, сучасна система бухгалтерського обліку інноваційних витрат в Україні недосконала, це пов'язано з відсутністю відповідного законодавчого, методичного та нормативного забезпечення. «Відсутня єдина система бухгалтерських рахунків та облікових реєстрів для відображення витрат на інноваційні процеси» [22], що ускладнює оперативне отримання достовірної та повної інформації про обсяг та структуру інноваційних витрат. Тому підприємства повинні паралельно вести управлінський облік інноваційних витрат та саме його данні найчастіше є інформаційною базою для проведення контролювання.

ВИСНОВКИ

Визначення змісту інноваційних витрат за стадіями інноваційного процесу має не тільки теоретичну, а й практичну цінність, бо дозволить отримувати детальну та оперативну інформацію про формування та накопичення обсягів інноваційних витрат у розрізі етапів та стадій інноваційного процесу. Щоб ця інформація буда повною та достовірною необхідно паралельно з інноваційним процесом здійснювати процес контролювання інноваційних витрат. Контролювання інноваційних витрат, в першу чергу, передбачає перевірку документування та обліку, тобто за даними первинних документів перевіряється законність, доцільність та правильність проведених господарських операцій, достовірність їх відображення в зведених документах та реєстрах обліку на кожній стадії інноваційного процесу.

Для цілей подальшого дослідження слід більш детально розглянути та визначити методи та інструменти контролювання інноваційних витрат промислових підприємств за стадіями інноваційного процесу.

Список використаних джерел

1. Козаченко Г.В. Управління затратами підприємства [Монографія] / Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Хлап'юнов Л.Ю., Макухін Г.А. – К.: Лібра, 2007. – 320 с.

2. Мельник Т.Ю. Визначення об'єктів контролювання в системі управлінської діяльності підприємства / Мельник Т.Ю. // Вісник Хмельницького національного університету, 2010, № 4, Т. 4 С. 112-119. Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_4_4/112-119.pdf

3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. пос. / Ніна Василівна Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.

4. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент: підручник / Т.О. Скрипко. - К.: Знання, 2011. – 423 с. – Бібліогр.: 117 назв. – укр.

5. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учеб. для вузов / Р.А. Фатхутдинов. – 6-е изд., испр. и доп. – СПб.: Питер, 2010. – 448 с.

6. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

7. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Т.В. Майорова]; – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с. – ISBN 978-966-364-883-5

8. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб. / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”; К.: Видавничий дім “Княгиня Ольга”, 2005. – 324 с.

9. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності. Навчальний посібник. Київ: Видавничий Центр “Академія”, 2005, 400 с.

10. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник / Л.І. Федулова – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

11. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : Ч45 монографія / М.В. Чорна, С.В. Глухова. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 210с. ISBN 978-966-405-267-9

12. Глухова С.В. Дослідження сутності та взаємозв'язку понять "інноваційна діяльність" та "інноваційний процес" / С. В. Глухова // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. – 2010. – № 1. – С. 184-188.

13. Ковтуненко К.В. Інноваційний процес та інноваційна діяльність як рушійна сила формування інтелектуального капіталу промислового підприємства [Електронний ресурс] / К.В. Ковтуненко // Економіка. Управління. Інновації: електрон. наук. фах. вид. – №1 (9). – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2013_1/pdf/13kkvkpp.pdf

14. Kovtunencko K.V. Innovative process stages as the basis of an industrial enterprise's innovative activity / К.В. Ковтуненко // Праці Одеського політехнічного університету: Науковий та науково-виробничий збірник. – Одеса, 2013. – Вип. 2(41). – С.331-335.

15. Мігун П.А. Теоретичні аспекти планування інноваційної діяльності на підприємстві [Електронний ресурс] / Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" // 2013. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2628>

16. Мельник І.Ю., Бояринова К.О. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації [Електронний ресурс] / Актуальні проблеми економіки та управління // Збірник наукових праць молодих вчених // Режим доступу: <http://probleconomy.kpi.ua/pdf/2012-14.pdf>

17. Косцик Р.С. Етапи процесу комерціалізації інноваційної продукції промислових підприємств / Р.С. Косцик // Вісник Сумського державного університету. Сер.: Економіка. – 2012. – № 4. –

С. 150-154. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VSU_ekon_2012_4_22.pdf

18. Захаркін О.О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект / О.О. Захаркін // Проблеми економіки. – 2013. – № 4. – С. 274-280. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pekon_2013_4_36.pdf

19. Кузьмін О.Є. Управління витратами на підприємствах: навч. посібник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, У.І. Когут. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014 – 244 с.

20. Балан А.А. Економічний інструментарій узгодженого контролювання діяльності та розвитку

енергопостачального підприємства: монографія / А.А. Балан, С.В. Філіппова. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2013. – 181 с.

21. Юрченко О.А. Методика внутрішнього контролю витрат іншої операційної діяльності / О.А. Юрченко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 1-2(2). – С. 52-55.

22. Грицай О.І. Напрями удосконалення обліку витрат на інноваційні процеси // Проблеми економіки та менеджменту / Вісник НУ «ЛП». – Львів: Видавництво НУ „ЛП”, 2010. – № 683 - С. 198-201.